

Mektublarında Mâhir Hoca

M. Uğur Derman

Mâhir Hoca'nın her mevzû'da – “inşâ” kâidelerine bağlı olarak– ne kadar fazla ve sür'atli yazdığını, yakınında olanlar bilir. Çok beğendiği ve hattâ Edebiyat Fakültesi'ndeyken me'zûniyet tezi olarak seçtiği Adanalı Hayret Hoca'nın (1848-1913) şu neşîdesi, sanki onun yazış tarzını canlandırmaktadır:

*Ey hâme! Niçün durursun öyle?
Buldum sana bir vesîle, söyle...
Haydi, kirtâsa eyle vaz'-ı cebîn
De, sücûdunda: Rabbenâ âmin*

(Ey kalem! Niçin öyle duruyorsun? Konuşman için sana bir vesîle buldum. Haydi, kâğıda alnını koy da, bu secde ânında de ki: Allâhım! Kabûl eyle).

Herhangi bir gazetede okuduğu makâle, yâhud kendisine anlatılan bir hâdise, Mâhir Hoca'nın kalemi eline alması için kâfi bir sebep olur. Üzerine yazılmak için bekleyen kâğıd, zâten emre âmâdedir. Kalem ucu kâğıda değdikten sonra tutabilene aşk olsun! Konunun genişliğine göre kâğıd tabakalarının adedi artar ve hitâme erer. Sanki daha önceden yazılacaklar mahfûzâtına işlenmiş ve vakt-i merhûnu geldiği için o anda kâğıda dökülmüştür. Zamân ise, zemîndeki satırların hızından şaşkına dönmüştür! Bu mektubların müsveddesi yoktur, asıl olarak yazılmıştır.

Tabiidir ki, Mâhir Hoca'nın mektupları –kaleminden çıkan her yazı gibi– Nazîfâne üslûbda doğardı. Onun kadar Süleyman Nazif (1870-1927) muakkibi olan kaleme az rastlanır. İşte bu cümleden olarak, o tarihlerde Mısır'da bulunan Mehmed Âkif'e (1873-1936) Süleyman Nazif'in ufûlünü haber veren mektubunu aziz kârîlerimize sunalım:

Üstâd-ı âli-cenâbım Efendim,

Arızam, çok müteessirim ki, bir kara haberle başlıyor. Buna, mektubumun vusûlünden evvel muttali' olarak mütelehhif bulunmanız da muhtemeldir. Düñki gazeteler, sahîfelerini Süleyman Nazif'in haberi elim-irtihâliyle kararttılar. Evet, insanın hiç inanmak istemediği bu kazâ, kendisi ve âilesiyle birlikte, bilumum kadirşinasların başına dün

nâzil oldu ve merhum, bu gece –ki Leyle-i Regâib'dir– hâk-i gufrân'a girdi. Cenâb-ı Kibriyâ, Habîb'i hürmetine müstağrak-ı eltâf eylesin.

Aman Yâ Rabbi! Daha bir hafta evvel, bir iki makâlesini "Yıkılan Müessesesi" nâmiyle kitab hâlinde neşretmiş idi. Kim hâtırına getirirdi ki, tahrir ve edebiyat âleminin başlı başına bir müessesesi olan koca şâir birden bire yıkılıversin? Arsa-i belâgatin o yaman şehsüvârı, meydânı ebediyyen terk edince, ne derin bir boşluk hâsil oldu? Bu imtilâ kabul etmeyen halâ, kimin cezâsıdır Yâ Rabbi?

Edebî, içtimâî, siyâsî hangi bir mevzû' vardı ki, haşmet-i beyânîyle ziyetlenmesin? Üslûbu, selsebîl-i âteşini, dünkî ve bugünkü nesli aynı sûretle lerzedâr-ı tahassüs etmiyor muydu?

Hâlk-ı levh u kalem, onun nâypâre-i huşk'üne ne feyyaz, ne tarâvetdar bir kudret bahşetmişdi ki, Süreyyâ'dan serâ'ya, zîrden bâlâya külfetsiz akıp taşan efkârını, pürüzsüz resm ü tasvir eder; kârî'i en latîf heyecanlarla berâberinde götürürdü. "Kahr-ı hasm eylemeye elde asâdır hâmem!" fahriyyesinin, ahdinde, bi'l-ittifak en liyâkatli kâili idi. Seciyesi hakkında, kârîlerinin mütâlâatını taglit eden bâzî âsârı, bu irfân-ı millet hâdiminin rub' asrılık emeğine bağışlanmaz mı? Onu da, biz Cenâb-ı Hâlık'dan niyâz ediyoruz.

Asıl muhtâc-ı tesellî ve tâziye sizlersiniz aziz üstâdım. Vâsıtü'l-ikdi Hâmid olan kılâde-i san'atı Cenab'la siz üçünüz çerçeveliyordunuz. İşte bu akşam, dest-i kazâ taşın birini toprağa düşürdü. Acaba aynı ayarda bir cevher yerine konabilecek midir? Boş kalan yerini doldurabilecek midir? Heyhât...

Tâzim ve hürmetle ellerinizden öperim.

Tafsîl ve tasdi'den ictinab ediyorum. Dârülfünun işimin olamayacağı anlaşıldı. Olsa da bu vaziyetde devâmım imkânsızdı. Kısmetimiz bu kadarmış. Ancak, istikbâlîm hakkında perverde edilen müşfik tahassüsât-i üstâdânelerinin, ebediyyen müteşekkîr ve minnetdâriyım. Fuad Şemsî Bey hürmetle ellerinizden öper. Ali Rızâ Efendi'nin berâ-yı takdîm verdiği fotoğrafı melfufdur. İştîyaklarımı arzeder, iltifatlarınızı gözlerim, sevgili mübeccel üstâdım efendim.¹

¹ **Lugatçe:**

Arıza: Küçüğün büyüğe gönderdiği mektub. * Vusûl: Erişme. * Muttali': Haberdar. * Mütelehhif: Kederlenmiş. * Haber-i elim-irtihal: Üzücü ölüm haberi. * Kazâ: Allah'ın takdirinin, kaderin vuku bulması. * Hâk-i gufran: Gömülenin İlahî affa uğrayacağı umulan toprak. * Cenâb-ı Kibriyâ: Allah. * Habîb: Sevgili, burada: Hz. Muhammed. * Müstağrak-ı eltâf: Lütuflara gark olan. * Arsa-i belâgat: Söz sâhası. * Şehsüvar: En yaman at binicisi. * İmtilâ: Dolmak. * Halâ: Boşluk. * Haşmet-i beyan: Anlatış yüceliği. * Selsebîl-i âteşin: Harâretli akıcılık. * Lerzedâr-ı

Mâhir (6 Kânûnisânî 1927)

Şimdi Hoca'nın bir başka mektubuna geçelim. Kadim dostlarından Dr. Süheyl Ünver Bey (Resim 1), içinde her şeyden dem vuran, "Kırk anbar" adını verdiği bir defter hazırlamış. Ben hatırlayamadım ammâ, galiba bununla yetineceğinden bahsetmiş. Keyfiyeti haber alan Mâhir Hoca'nın kendisine gönderdiği mektup, aşağıdadır:

Zarf üstü yazısı: "Tıp târihimizin ve târîh-i ictimâimizin ve dekâyık-ı sanâyi-i nefisenin son mümessili, asrımızda emsâli adim Ord. Profesörümüz Ahmed Süheyl Ünver Bey'e ihtirâmât-ı bigâyâtımla."

Mektubun muhtevâsı: "Fâzıl-ı bihemtâ, hünermend-i yektâ, üstâd-ı asâlet-intihâ, aziz muhterem Ahmed Süheyl Ünver Beyefendi kardeşime,

Eğer siz 'bu memleketin rûh ve efkârını bir tek anbarla işbâ' ederim' kanâatinde iseniz, bu kanâatinizle başbaşa, yalnız kalacaksınız. En az elli senelik ömr-i azizin muktetefâtı bir anbara inhisâr edecekse, bu milletin irfânına bir az olsun, merhamet etmenizi ricâ edeceğim.

Sizden, bütün okur-yazar efrâd-ı milletin otuzdokuz anbar daha alacağı vardır. Bu hakkı ödemezseniz; târih de, millet de sizden dâvâcı olur. Belki de ukbâda bir mes'ûliyyet-i ma'nevîyeye dâcâr olmak ihtimâli vardır.

Bir ömürlük dostluk ve ruh yakınlığımızın hakk-ı mânevîsini talebe cür'et edersem, beni affedeceğinizi umarım. En derin hurmet ve muhabbetlerimi âsitân-ı faziletinize arz u ref ederim efendim.

Mâhir İz

tahassüs: Hisleri titreten. * Hâlik-ı levh u kalem: Kalemî ve onun yazdıklarını yaratan, Allah. * Naypâre-i huşk: Kuru kamış parçası, kamış kalem. * Feyyaz: Feyizli. * Tarâvetdar: Tâze. * Süreyyâ: Ülker yıldızı. * Serâ: Yer, toprak. * Zîrden bâlâya: Aşağıdan yukarıya. * Efkâr: Fikirler. * Kârî: Okuyucu. * Kahr-ı hasm eylemek: Düşmanı kahr eylemek. * Hâme: Kalem. * Ahd: Devir, zaman. * Bi'l-ittifak: İttifakla. * Kâil: Söyleyen. * Taglit eden: Yanılın. * Rub': Çeyrek. Vâsitül-ıkd: Gerdanlıgın büyük orta taşı. * Kılâde-i san'at: San'at gerdanlığı. * Dest-i kazâ: Takdîrin eli. * Tasdi': Baş ağrıtmak. * İctinab: Çekinmek. * Perverde edilen: Beslenen. * Müşfik: Şefkatli. * Tahassüsât-ı üstâdâne: Üstâda yaklaşan hisler. * Berâ-yı takdim: Takdim için. * Melfuf: Mektubla beraber. * İştîyak: Hasret hissi. * Mübeccel: Sayılmağa lâyık.

Resim 1: Yukarıdaki resimde görülen zevât 31 Temmuz 1963 Çarşamba günü Üstâd Necmeddin Okyay'ı Koşuyolu'nda oturduğu yeni hânesinde ziyaret ettiler. Buradan ayrılırken çekilen fotoğrafın arkasına Mâhir Hoca sonradan şunları yazmış: *"Kurb-i hâne-i Hâce-i rânâ, yâni Necmüddîn-i dânâ tavvalellâhu umrahü'l-a'lâ ile birlikte Uğurumuz, Hocamız, tabîb-i asil ve san'atkâr-ı bî misil ve unmûzec-i bî adil Dr. Süheyl Ünver ve fakîr ve ümerâ-yı askeriyemizin cevâhir-i makhûlesinden fazîlet-şîâr Cevdet Çulpan Paşamızla"*

1961 yılının ilk altı ayında vatanî hizmetim dolayısıyla İzmir'deki Sıhhiye Yedek Subay Mektebi'nde bulunuyordum. Anlaşılan Mâhir Hoca'nın mektubuna geç cevap yazdığım için eline geçmemiş. Ne kadar meraklandığı, aşağıya bir kısmını aldığım mektubundan anlaşılıyor:

23 Nisan 1961

Nûr-ı aynım, biricik Uğurcuğum,

Beni haylı merâka düşürdün ve üzdün. Geçen mektubunda bahsettiğin hastalığın nüksetti zannettim. Dün akşam mektubunu aldım, yoksa bugün telgraf çekmeyi düşünüyordum.

Biz yaşlı adamlarız. Bizim üzüntümüz siz gençlere benzemez. Siz mektupları daha çok zevk-ı rûhânî için beklersiniz, biz geç kalırsak, sizin âsâbınıza o kadar te'sir etmez. Fakat bizi bekletmeğe gelmez. Ne kadar olsa, biz ağzı açıklardan, siz ise gözü kapalıdandırsınız, işte gençlik hep böyledir oğlum! Yâni 'sinn-i şebâb' demek istiyorum, yoksa 'nesl-i şâbb' demek istemedim...

Yine tarz-ı kadîm mektubunda Mâhir Hoca, Peyâmi Safâ'nın (1899-1961) vefatını teessürle şöyle haber veriyor (Resim 2):

16 Haziran 1961

Nûr-ı aynım, sevgili Uğurum!

Mektub-ı nev-mazrûf-ı zarâfet-me'lûfları resîde-i dest-i ibtihâc oldu². İnşâ-yı kadîme dil-beste olmaklığın, daha söze başlarken, bihtiyâr, insanı üslûb-ı târihiye ircâ' ediyor.

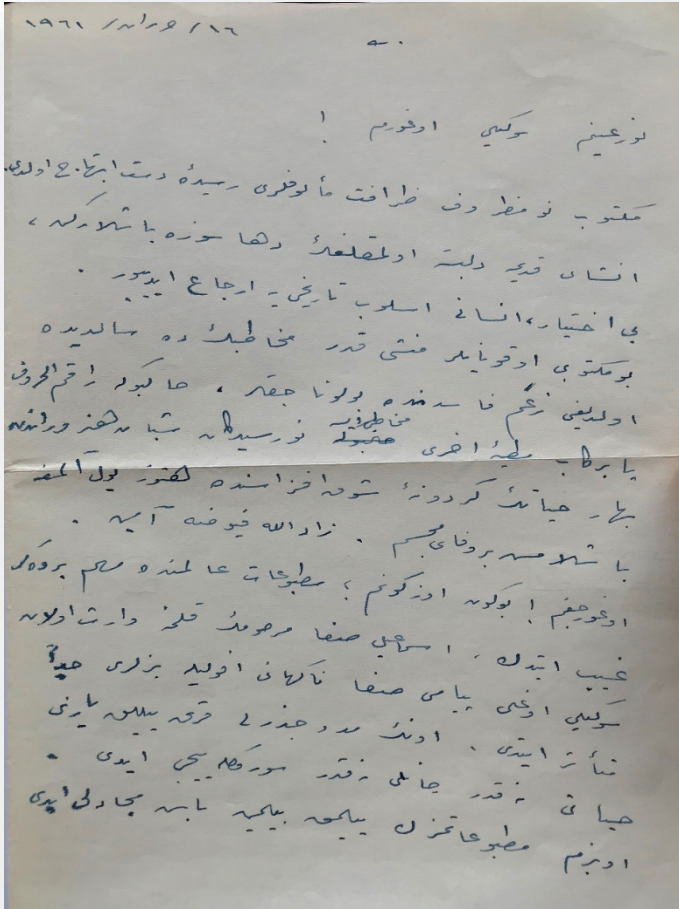
Bu mektubu okuyanlar, münşî kadar muhâtabın da sâl-dide olduğu zu'm-ı fâsîdinde bulunacaklar. Hâlbuki râkımül-hurûf pâ-berikâb matıyye-i uhrâ, muhâtabı ise nev resîdegân şübbân-ı hünerverândan, bahâr-ı hayâtın gerdüne-i şevk-efzâsında henüz yol almağa başlamış bir vefâ-yı mücessem. Zâdallâhu füyûzehû, âmîn.

Uğurcuğum, bugün üzgünüm. Matbuat âleminde mühim bir değer kayb ettik. İsmail Safâ merhûmun kalemine vâris olan sevgili oğlu Peyâmi Safâ, nâgehânî ufûlüyle bizleri cidden müteessir etti. Onun medd ü cezirli kırk yıllık yazı hayatı, ne kadar canlı, ne kadar sürükleyici idi. O, bizim matbuatımızın yılmak bilmeyen baş mücâdili idi. O, komünizme karşı pûladdan bir kal'a idi. Tek başına hepsinin hakkından gelirdi. Bize

² O sıralarda içi mektub yazmak için kullanılan, dışına da adres yazılan zarflar yeni çıkmıştı. Anlaşılan Hoca da böylesini ilk defa görüyordu ki, beğendiğinden bahs ediyor.

daha çok bu cephesi bir kuvvet ve iftihar unsuru idi. Ne yapalım ki, enfâs-ı ma'dûde-i hayât... Zübâle-i şem'-i zindeğî reşide-i hadd-i hıtâm oldu. Cenâb-ı Hak, kaybettiği sevgili oğluyla birlikte babasının yanında Firdevs-âşiyân eylesin, âmin.

Cümleye ayrı ayrı selam ve ihtirâm, gözlerinden öperim sevgili Uğurum.

Resim 2: Mâhir Hoca'nın, Peyâmî Safâ'nın vefat haberini verdiği mektubunun bir bölümü.

Hoca'nın, matbûatın güzîdelerinden Burhan Felek'e (1889-1982) yazdığı mektuba da atf-ı nazar eyleyelim:

23 Temmuz 1965

"Muhterem Burhan Felek Bey,

Fikir ve kalem pazarının tam kesad devrini yaşadığımız şu günlerde, zaman zaman o keskin zekânıza tercemân olan ince ve hassas kaleminizin neşr ettiği ziyâlar, eski bir tâbirle leb-beste mütehassirlere ne kadar feyzâ-feyz bir nehr-i cûşân oluyor.

Ben hemân sizin kadar eski bir âdemim. Bugün merhum Refik Hâlid hakkındaki çok ince tahlîli makâleniz, size neslimizin bu şükran borçlarını ifâdeye beni sevk etti.

Bugün siz cidden İstanbul şivesine yegâne üslûb-kârımızsınız. Yalnız lisan, tarih, an'ane ve bütün millî mes'elelerde gösterdiğiniz hassâsiyet zaman zaman bizi dilsîr-i neşât ediyor, göğsümüzü kabartıyor, içimizi dolduruyor. Bir kelimeyle bize devr-i heremde hayâtîyet bahş ediyor.

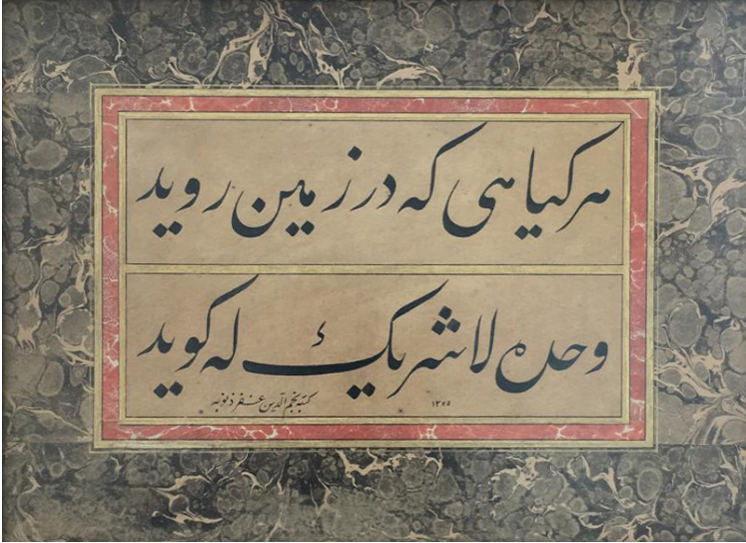
Yalnız bizim bir üzüntümüz var: Bir ömür boyu sûtûnunuzda müteessirâne mücâdelesini yaptığımız, bütün şu yukarıda saydığım kıymetler karşısında, bir kalemden onları mahv eden ve bu yürüyüşünde ısrâr eden bir partinin meddahlığını demeyeyim, hiç olmazsa ona intisâbla övünüyorsunuz. İşte bu lahana turşusunu hangi perhizkârlıkla te'lîf edelim? Bu bir yaradır, deşilirse, sizi yukarıdaki cebhenizle sevenlerin ızdırâbı iki kat olur. Size Cenâb-ı Hak'dan ictimâî hidâyet dileyelim. İman, hayatınızın hüsn-i hâtimesi olsun. İhtiramlarımla..."

Mâhir İz

1956 yılının Ağustos ibtidâsında Mâhir Hoca ile beraber Necmeddin Okyay üstâdımızı (1883-1976) Üsküdar'ın Toygartepesi'ndeki kadîm hânesinde ziyâret ettik. Birkaç gün sonra Okyay Hoca, Mâhir Bey için hazırladığı, kendi ebrûlarıyla bezenmiş *celî ta'lik* levhayı vasıtamla Mâhir Bey'e gönderdi (Resim 3).

*Her kıyâhî ki der-zemîn rüyed
Vahdehû lâ şerike leh güyed*

(Yeryüzünde biten her nebât: "O, tekdir, O'nun ortağı yokdur" der.)

Resim 3: Necmeddin Okyay'ın Mâhir İz'e hediye ettiği *celî ta'lik* levha.

Bu beyite karşı Mâhir Hoca'nın şükran-nâmesini bir "inşâ" nümûnesi olarak aşağıya almak isterim:

3 Muharremü'l-harâm 1376 (10 Ağustos 1956)

"Fahrü'l-endâd, kıdve-i ashâb-ı nukûş u hutût pîşever-i zerendûd, her bâr dergâh-ı dil-nüvâzı erbâb-ı aşk u kemâle bir melâz-ı feyyâz u velûd ve ashâb-ı dil katinde ehl-i hâl ve Ehl-i Beyt sohbetiyle demsâz, bir ârif-i mümtâz Hâce Necmüddîn-i ser-efrâz, beyyezallâhu vechehü fi'd-dâreyne niyâz-ı şükr-güzârımdır:

Tevhîd ile müveşşah levha-i berîn-i üstâdâneleri dest-i tevkîre alındı. Bütün âsâr-ı ber-güzîdeleri gibi, mânen de âlî ve sâmi olan ithâf-kerdeleri levha-i rengîn için hakkıyla edâ-yı şükrâna kalemim kâsırdır.

İltifât-ı aliyyeleri neşvesiyle cümle-i Tevhîdden feyz alarak sânih olan perâkende mıs râları, tabiîliğine halel gelmemek için kâfiye ile takyîd külfetine gidilmeyerek, olduğu gibi arza müsâraat eyliyorum: Dilerim 'Nûn ve'l-Kalem' hakkı,

Hâliku'l-Levhi ve'l-Midâdımdan

Ömrü sađlıkla eylesin de güzer

Nefes-i vâpesîn-i Necmüddîn

'Vahdehû lâ şerike leh' olsun

el-Müznibü'l-fakîr ilâ Rabbihî'l-azîz Mâhir İz

Aziz okurlarımız, gördüğünüz gibi Mâhir Hoca'nın "münşî" üslûbuyla yazdığı mektubları bizim neslimizin, önüne *Kâmûs-ı Türki*'yi veya *Kubbealtı Lugatı*'ni açmadan okuyup anlaması mümkün değildir. Ben de öyle yaptım ve yapıyorum. Bir mektub için lugatçe de ilâve ettim. Bunları okuyanlar da gerisini kendileri getirsinler. Ammâ ne ihtişâmlı bir ifâde, değil mi?